

УДК 378.147:811.111

ВАЩИЛО Ольга Валеріївна,

викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови,

КПІ ім. Ігоря Сікорського

e-mail: Olga_VV@ukr.net

ЕТАПИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ АНГЛІЙСЬКОГО ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Статтю присвячено питанню розробки ефективної методики навчання майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення. З цією метою виділено та систематизовано уміння англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення, виокремлено та детально охарактеризовано етапи навчання майбутніх інженерів-механіків монологічного мовлення, розглянуто завдання кожного з етапів, а також наведено стислий перелік ймовірних видів вправ для розвитку умінь певної групи.

Ключові слова: англійське професійно орієнтоване монологічне мовлення; позааудиторна самостійна робота; уміння монологічного мовлення; етап навчання; комплекс вправ.

Постановка проблеми. Навчання такого виду мовленнєвої діяльності, як говоріння, – це надзвичайно складний процес, успішність якого зумовлюється, в першу чергу, якістю розробленої методики. Створенням методик формування іншомовної компетентності у монологічному мовленні займалися: А.О. Ємельянова (1978), С.П. Мащенко (1999), П.О. Сидоренко (2003), Н.Л. Драб (2005), М.В. Куїмова (2005), Н.Р. Петранговська (2005), І.А. Федорова (2006), Л.Я. Личко (2008), С.Е. Кіржнер (2009), Л.В. Малетіна (2007), В.В. Тарасенко (2008), J. Harmer (1999), M. Lewis (1999), B. Tomlinson (1999).

Однак, питання розробки методики навчання майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення (АПОММ) висвітлено недостатньо у наявній методичній літературі. У зв'язку з цим, для зазначеного навчання нами було запропоновано [1; 2] методику, перевагою якої є підвищення ефективності навчання за рахунок використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема сервісу підкастів, на етапах самостійної позааудиторної роботи студентів.

Одним із найважливіших кроків при розробці згаданої методики є виділення та систематизація умінь АПОММ, а також виокремлення та опис етапів розвитку цих умінь. Цим і зумовлюється **актуальність** дослідження.

Формулювання мети. Мета даної статті – виділити та описати етапи навчання майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення. Оскільки кожен етап зазначеного навчання присвячено поступовому розвитку умінь АПОММ, у статті ставляться такі основні **завдання**:

- 1) виділити та систематизувати уміння англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення;
- 2) виокремити та детально охарактеризувати етапи розвитку умінь професійно орієнтованого монологічного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Метою навчання монологічного мовлення, відповідно до В.В. Тарасенко [3, с.108], є розвиток мовленнєвих монологічних умінь. Тому, доцільним є виділення та систематизація цих умінь.

Ю.І. Пасов [4, с. 37] визначає мовленнєве уміння як здатність управляти мовленнєвою діяльністю в умовах вирішення комунікативних завдань спілкування. Відповідно до Т.С. Серової [5, с. 87], мовленнєве уміння – складна мовленнєва дія, що виконується самостійно та якісно, і сприяє здійсненню мовленнєвої діяльності у будь-яких умовах та ситуаціях спілкування завдяки повній сукупності характерних якостей.

У нашому дослідженні виділяємо п'ять груп умінь, впорядкованих у порядку зростання рівня складності.

Група 1

1.1. Уміння аналізувати логіко-композиційну побудову зразка мовлення.

1.2. Уміння свідомо аналізувати текст з метою його осмислення, розуміння, членування на смислові значеннєві відрізки, виділення та фіксації основної інформації.

1.3. Уміння висловлюватись щодо змістовного аспекту почутого тексту:

– уміння стисло передавати зміст почутого науково-популярного чи науково-технічного аудіотексту по спеціальності, дотримуючись логіко-часової послідовності під час викладу [6, с. 61];

– уміння достатньо повно передавати зміст аудіотексту, видозмінюючи мовну форму відповідно до власного мовного досвіду [6, с. 59];

– уміння узагальнити/резюмувати інформацію про нові знання [7, с. 88].

Група 2

2.1 Уміння продукувати монологічне висловлювання на основі логічних умовиводів, критичного аналізу та синтезу одержаної з підкасту інформації:

– уміння висловити відношення з приводу почутої інформації, перерахувати переваги та недоліки, аргументуючи свою позицію та пояснюючи хід мислення;

– уміння оцінити актуальність теми, новизну, рівень пізнавальності, змістовність, цінність почутої інформації, глибину висвітлення наукової проблеми;

– уміння сформулювати висновки, які є логічним узагальненням усього сказаного [7, с. 88].

2.2 Уміння використовувати сервіс підкастів для продукування монологічного висловлювання.

Група 3

Уміння представляти результати вирішення (в процесі роботи в аудиторії під керівництвом викладача) проблемного завдання у вигляді монологічного висловлювання:

– уміння знайти, проаналізувати, вилучити інформацію, необхідну для вирішення проблемного завдання;

– уміння знаходити рішення проблеми, спираючись на додаткову інформацію з мережі Інтернет, вказівки до вирішення проблемного завдання (за наявності) та знання, отримані у процесі професійної підготовки;

– уміння представити результати вирішення проблемного завдання у вигляді монологічного висловлювання.

Група 4

Уміння представляти результати вирішення (в процесі самостійної позааудиторної роботи) проблемного завдання у вигляді монологічного висловлювання (навчального підкасту):

– уміння здійснювати самостійний пошук і відбір інформації, необхідної для вирішення проблемного завдання, в тому числі з мережі Інтернет, її письмова фіксація;

– уміння знаходити рішення проблеми, спираючись на зафіксовану інформацію та знання, отримані у процесі спеціальної підготовки;

– уміння продукувати монологічне висловлювання, в якому представляється обґрунтоване, логічне, актуальне вирішення професійної задачі;

– уміння запису, редагування та публікації на сервісі підкастів остаточного варіанту власного англійського професійно орієнтованого монологічного висловлювання.

Група 5

Уміння публічного представлення та обговорення власного монологічного висловлювання у ситуаціях професійної діяльності:

– уміння висловлюватись із прийнятною швидкістю, уникаючи довгих пауз, забезпечуючи при цьому правильність, цілісність та плавність висловлювання [8, с. 69–71];

– уміння креативно-аргументованої комунікативно-мовленнєвої поведінки суб'єкта;

– уміння коректного ведення обговорення, яке виникає після доповіді [9, с. 113].

У сучасній методичній літературі зазначається, що розвиток умінь монологічного мовлення відбувається поетапно, саме тому доцільним є виділити та стисло охарактеризувати етапи навчання АПОММ. За визначенням І.А. Федорової [8, с. 63], етапи навчання – це відрізки часу, які відрізняються один від одного своїми завданнями та способами організації навчального процесу.

Процес навчання АПОММ пропонуємо реалізувати у три етапи: підготовчий, основний, завершальний. Підготовчий етап, у свою чергу, включає рецептивно-репродуктивний та рецептивно-продуктивний підетапи, а основний етап – умовно-продуктивний та продуктивний підетапи (див. рис 1). Розглянемо завдання кожного з етапів.

Рис. 1. Етапи навчання АПОММ

1.1. Рецептивно-репродуктивний підетап підготовчого етапу. Назва підетапу зумовлена характером діяльності, яка переважає на ньому. Рецептивна діяльність передбачає сприймання запропонованих викладачем зразків АПОММ, що, у свою чергу, тісно пов'язано із розвитком таких основних умінь першої групи, як: уміння аналізувати логіко-композиційну побудову зразка АПОММ; уміння виявляти та семантизувати нові термінологічні одиниці, синтаксичні структури; уміння свідомого аналізу зразка з метою його осмислення, розуміння, членування на смислові значеннєві відрізки, виділення та фіксації основної інформації у вигляді ключових слів, денотатних словосполучень, тема-рематичних єдностей.

Саме зразки АПОММ становлять підґрунтя для репродуктивної діяльності, яка передбачає необхідність висловитись щодо змістовного аспекту прослуханого аудіотексту-зразка, і пов'язана із умінями: передавати основний зміст почутого стисло чи розгорнуто, без/за наявності опор на зафіксовану інформацію у вигляді ключових слів, денотатних словосполучень, тема-рематичних єдностей; використовувати адекватні засоби на лексичному, граматичному і фонетичному рівнях; узагальнити/резюмувати інформацію про нові знання; передбачати як зміст, так і структуру усього аудіотексту-зразка чи уривку з нього; порівнювати, співставляти та співвідносити інформацію з двох чи більше зразків.

Отже, завданням **рецептивно-репродуктивного підетапу підготовчого етапу** є розвиток умінь першої групи, основні з яких було перераховано вище. З метою вирішення завдання підетапу студенти виконують відповідні види вправ, зокрема, вправи на сприймання зразка АПОММ, аналіз його структури та засобів когезії; вибір правильної дефініції, підбір синонімів чи антонімів, вибір правильного варіанту, групування, аналіз граматичного явища, трансформацію; підтвердження або спростування тверджень; доповнення тверджень, розміщення інформаційних блоків у логічній послідовності, відповіді на запитання; заповнення матриці, діаграми, рисунка чи таблиці, фіксацію основної інформації, антиципацію, усне репродукування основних частин прослуханого тексту.

1.2. Рецептивно-продуктивний підетап підготовчого етапу. Характерною особливістю цього підетапу навчання є його винесення на самостійну позааудиторну роботу студентів, яка передбачає використання сервісу підкастів.

Завданням **підетапу** є розвиток умінь другої групи, серед яких провідне місце відводиться умінням визначати та формулювати вихідну тезу власного монологічного висловлювання (у відповідності до розміщеного викладачем на сервісі підкастів завдання); висловлювати та аргументувати свою точку зору з приводу почутої інформації; продукувати на основі прослуханого підкаста-зразка монологічне висловлювання, що характеризується

логічністю, зв'язністю, синтаксичною, лексичною і граматичною правильністю. Аргументуючи власну точку зору, важливо використовувати як набуту в процесі спеціальної підготовки професійно значущу інформацію, так і інформацію, вилучену з мережі Інтернет. На нашу думку, використання сервісу підкастів сприяє розвитку та вдосконаленню умінь продукування монологічного висловлювання, зокрема умінь будувати висловлювання з усіма притаманними йому характеристиками, говорити виразно, емоційно, у нормальному темпі, висловлюватися логічно, зв'язно, завдяки необхідності багатократного здійснення однієї й тієї ж самої низки операцій (запису, прослуховування, критичного оцінювання, переосмислення та редагування).

На **підетапі** переважає **рецептивно-продуктивна** діяльність (звідси і походить його назва), якій відповідають такі види вправ, як: сприймання розміщеного викладачем на сервісі підкастів зразка чи декількох зразків АПОММ (підкаст-зразок), виявлення основної інформації з її письмовою фіксацією, пошук інформації в мережі Інтернет, вираження власної позиції з аргументацією своєї точки зору, співвіднесення сприйнятої інформації підкаста з фаховими знаннями, оцінка новизни, актуальності, цінності почутої інформації, оцінка глибини висвітлення наукової проблеми, запис монологічного висловлювання за допомогою програм аудіозапису та розміщення його на сервісі підкастів.

2.1. Умовно-продуктивний підетап основного етапу. Основною відмінністю цього підетапу від попередніх є поява необхідності розв'язання проблем, які характеризують щоденну професійну діяльність інженерів-механіків. Таким чином, **основним завданням підетапу** є розвиток умінь представлення результатів вирішення проблемного завдання у вигляді монологічного висловлювання текстового рівня (третя група умінь).

Разом із проблемним завданням, студентам надається низка штучних опор (у вигляді аудіотекстів, підкастів, друкованих текстів), які вимагають ретельного аналізу з метою вилучення та письмової фіксації релевантної для вирішення проблемного завдання інформації. Спираючись на зафіксовану інформацію, додаткову інформацію з мережі Інтернет, вказівки до вирішення проблемного завдання (за наявності) та знання, отримані у процесі професійної підготовки, студенти знаходять рішення проблеми. Далі слідує розробка програми власного монологічного висловлювання та представлення на її основі результатів вирішення проблемного завдання у вигляді АПОММ з елементами аргументації, переконання, міркування. Успішність розв'язання проблеми обговорюється під час аудиторного заняття у парах чи групах.

Основними видами вправ, що виконуються на умовно-продуктивному підетапі основного етапу є такі: сприймання та аналіз запропонованих викладачем штучних опор; вилучення необхідної для вирішення проблемного завдання інформації, її письмова фіксація; знаходження рішення проблеми; створення програми монологічного висловлювання; продукування монологічного висловлювання з елементами характеристики, детального опису, констатації, узагальнення, пояснення, аналізу, обґрунтування, аргументації, порівняння та співставлення, спростування отриманої інформації, вираження власної точки зору, міркування, переконання у відповідності з комунікативним завданням та з урахуванням ситуацій професійної діяльності.

2.2. Продуктивний підетап основного етапу, як і рецептивно-продуктивний підетап підготовчого етапу, пропонуємо винести на самостійну позааудиторну роботу студентів та організувати роботу на ньому з використанням сервісу підкастів.

Даний підетап присвячено розвитку умінь представляти результати вирішення проблемного завдання у вигляді монологічного висловлювання з подальшою його публікацією на сервісі підкастів у якості навчального підкасту; умінь висловити у коментарях свою точку зору з приводу навчальних підкастів, опублікованих студентами-учасниками робочої групи; умінь врахувати зауваження та відкоригувати монологічне висловлювання з метою його подальшого представлення під час аудиторного заняття (четверта група умінь).

Розвиток умінь четвертої групи досягається виконанням вправ на самостійний пошук та відбір інформації для вирішення проблемного завдання, розміщеного викладачем на сервісі підкастів; знаходження рішення проблеми; створення програми монологічного висловлювання; представлення результатів вирішення у вигляді монологічного висловлювання; запис і розміщення навчального підкасту на сервісі підкастів; коментування та оцінка підкастів інших учасників, відповіді на запитання, редагування власного підкасту.

Діяльність на окресленому підетапі має продуктивний характер, оскільки на виході отримуємо повноцінний продукт – професійно орієнтоване монологічне висловлювання з усіма притаманними йому характеристиками, у якому надається рішення певної проблеми, та яке має зв'язок із типовою для майбутньої професійної діяльності інженерів-механіків ситуацією. Цим й зумовлюється назва підетапу.

3. Завершальний етап. На цьому останньому етапі навчання відбувається представлення власного відредагованого монологічного мовлення в аудиторії у той чи іншій ситуації майбутньої професійної діяльності з подальшим обговоренням та оцінюванням студентами групи та викладачем.

Завдання етапу – розвиток умінь п'ятої групи, відбувається завдяки вправам на публічне представлення результатів вирішення проблемного завдання у вигляді монологічного висловлювання; відповіді на запитання по проблемі; ставлення запитань іншим учасникам; коментування; обговорення спірних моментів; парну та/чи групову рефлексію; підбиття підсумків спільної діяльності.

Висновки й перспективи подальших досліджень. У статті виділено п'ять груп умінь АПОММ, розвиток яких відбувається на трьох етапах навчання, а саме: підготовчому, основному та завершальному. Підготовчий етап поєднує рецептивно-репродуктивний та рецептивно-продуктивний підетапи, а основний – умовно-продуктивний та продуктивний підетапи. У ході дослідження було розглянуто завдання кожного з етапів, а також наведено стислий перелік ймовірних видів вправ для розвитку умінь певної групи.

Перспективним для подальшого дослідження є розробка моделі організації навчального процесу майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення з подальшим укладенням комплексу вправ та перевіркою його ефективності.

Список використаної літератури

1. Вашило О.В. Модель організації навчання монологічного мовлення майбутніх інженерів-механіків з використанням інфокомунікаційної технології підкастів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка. Серія Педагогічні науки.* 2015. Вип. 131. С. 23–28.
2. Вашило О.В. Інформаційно-комунікаційні технології у навчанні майбутніх інженерів-механіків англійського професійно орієнтованого монологічного мовлення. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія Педагогіка і психологія.* 2015. № 2(10). С. 261–269.
3. Тарасенко В.В. Обучение иноязычной профессионально ориентированной монологической речи студентов исторического факультета: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Санкт-Петербург, 2008. 245 с.
4. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. М.: Русский язык, 1989. 280 с.
5. Серова Т.С. Психология перевода как сложного вида иноязычной речевой деятельности / Перм. гос. техн. ун-т. Пермь, 2001. 211 с.
6. Куимова М.В. Обучение устной монологической речи с опорой на аутентичный письменный текст: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Ярославль, 2005. 225 с.
7. Петранговська Н.Р. Навчання студентів фізико-математичних факультетів професійно спрямованого монологу-міркування на основі англомовних фахових автентичних аудіотекстів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2005. 287 с.
8. Федорова І.А. Навчання майбутніх економістів-міжнародників професійно спрямованого англомовного монологу-повідомлення: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київський національний лінгвістичний ун-т. Київ, 2006. 290 с.
9. Сидоренко П.А. Методика обучения студентов технического вуза монологической речи на английском языке в ситуациях профессионально-ориентированного общения: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Санкт-Петербург, 2003. 254 с.

References

1. Vashchylo, O. (2015). *Podcasting technology based model of the ESP speech production teaching organization to the students majoring in mechanical engineering. Pedagogical sciences. Issue 131, 23–28.* Chernihiv: T.H. Shevchenko Chernihiv State Pedagogical University. (in Ukr.).
2. Vashchylo, O. (2015). *Information and communication technologies in the ESP monologue speech teaching to students majoring in mechanical engineering. Pedagogical sciences. Issue 2 (10), 261–269.* Dnipropetrovsk: Alfred Nobel University. (in Ukr.).
3. Tarasenko, V. (2008). *ESP monologue speech production teaching to students majoring in historical sciences (PhD dissertation).* St. Petersburg, 245. (in Rus.).
4. Passov, E. (1989). *Fundamentals of the communicative approach in foreign language teaching.* Moscow: The Russian language, 280. (in Rus.).
5. Serova, T. (2001). *Psychological aspects of translation as a specific type of foreign language competence.* Perm: Perm National Polytechnic University, 211. (in Rus.).
6. Kuimova, M. (2005). *Monologue speech production teaching by means of authentic written texts usage (PhD dissertation).* Yaroslavl. (in Rus.).

7. Petranhavska, N. (2005). *ESP monologue speech production teaching by means of professional authentic audiotexts usage to students majoring in physics and mathematics* (PhD dissertation). Kyiv, 287. (in Ukr.)
8. Fedorova, I. (2006). *ESP monologue speech production teaching to future international economists* (PhD dissertation). Kyiv: Kyiv National Linguistic University, 290. (in Ukr.).
9. Sidorenko, P. (2003). *ESP monologue speech production teaching methodology to students majoring in technical sciences* (PhD dissertation). St. Petersburg, 254. (in Rus.).

VASHCHYLO Olha,

Lecturer at the Theory, Practice and Translation of the English language Department,
Ihor Sikorsky Kyiv Polytechnical Institute
e-mail: Olga_VV@ukr.net

**STAGES OF PROFESSIONALLY ORIENTED MONOLOGUE SPEECH TEACHING TO
FUTURE MECHANICAL ENGINEERS**

***Abstract.** In the article the monologue speech skills are briefly enumerated, the stages of the ESP monologue speech teaching to future mechanical engineers are suggested and characterized in more detail, aims of the stages are highlighted, examples of the tasks for the purpose of the ESP monologue speech gradual skills development are given. The given methodology aims at the teaching efficiency enhancement by means of information and communication (in particular podcasting) technologies application in the course of students' extracurricular activity. The stages of the ESP monologue speech teaching to future mechanical engineers are as follows: preparatory (receptive and reproductive substage, receptive and productive substage), fundamental (conditionally productive substage, productive substage) and conclusive. Each stage is dedicated to the specific skill groups' development.*

At the receptive and reproductive substage skills of the first group are developed. Among them are skills to analyze the structure of the pattern, identify and trace the meaning of new terms, syntactic structures; skills to thoroughly analyze the speech pattern in order to comprehend, understand, break down into meaningful parts, register key information. The speech patterns mentioned above are the basis for the reproductive activity as commenting on the content follows the process of comprehension. Students perform tasks on multiple choice, grouping, transformation, adding information, ordering, diagram completion, reproducing. During the receptive and productive substage students are to express and justify their opinion on the comprehended information, produce their own grammatically correct, consistent, coherent speech and upload it to the podcasting service. The conditionally productive substage is dedicated to the comprehension of information from websites, suggested by the lecturer, extracting information necessary to solve the problem, notetaking, finding the ultimate solution, producing monologue (which contains characteristics, detailed description, generalization, explanation, comparison, speculation) in accordance with the task. At the productive substage necessary information to solve the problematic tasks connected with the future profession of the mechanical engineers is to be obtained independently and the solutions are to be presented (as a monologue) on the service. In the course of the conclusive stage students present final version of their speech in the classroom where further discussion and debate take place.

***Keywords:** ESP monologue speech teaching; extracurricular activity; monologue speech skills; stages of the ESP monologue speech teaching; system of tasks.*

Одержано редакцією 23.09.2017
Прийнято до публікації 30.09.2017